

VVS-VOORSTEL SOCIAAL STATUUT

Unaniem goedgekeurd op de algemene vergadering van 22 maart 2007

1. NAAR EEN COHERENT STUDENTENSTATUUT	1
2. HET BELGISCH- (VLAAMSE) SYSTEEM	2
2.1. DE SOCIAAL-FINANCIËLE KANT VAN DE ZAAK	2
2.2. DE SOCIAAL-JURIDISCHE ASPECTEN VAN HET STUDENT-ZIJN	2
3. OP NAAR EEN BASISBEURS	3
3.1.1. democratisering	3
3.1.2. vrijheid van studiekeuze	3
3.1.3. meerderjarigheid	3
3.1.4. fiscaliteit is problematisch	4
3.1.5. sociologische realiteit	4
3.1.6. eenvoud en effectiviteit	4
3.1.7. beheerskosten en transparantie	4
3.1.8. maatschappelijke verantwoordelijkheid	4
3.1.9. nadelen selectiviteit	4
4. WELKE STAPPEN ZIJN ER OP KORTE TERMIJN NODIG?	5
4.1. DE UNIVERSELE SOKKEL.	5
4.1.1. belastingvoordelen voor studenten ten laste	5
4.1.2. kinderbijslag	6
4.1.3. Binnen het werkloosheidsstelsel	7
4.1.4. met behoud van onderhoudsplicht	7
4.1.5. domiciliëring	7
4.1.6. studentenarbeid, fiscaal ten laste-regeling en belastingen	8
4.1.7. ziekteverzekering?	9
4.2. DE SELECTIEVE BOVENBOUW	10
4.2.1. leefloon als vangnet	10
4.2.2. meer en betere studiebeurzen	10
4.2.3. correcte fiscaliteit	10
4.3. AFSTEMMING IVM FLEXIBILISERING?	11
4.3.1. Wie komt er in aanmerking?	11
4.3.2. Welke opleidingen?	11
4.3.3. Studievoortgang?	11
5. CONCLUSIE	11

1. NAAR EEN COHERENT STUDENTENSTATUUT

Wat is het sociaal-financieel en sociaal-juridisch statuut van de student in België? Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Terwijl het studentenstatuut op onderwijsvlak in Vlaanderen met de recente hervormingen van onder andere het participatiedecreet steeds duidelijker wordt omschreven, moet je vaststellen dat er voor de federale aspecten vandaag geen sprake is van een op zich staand coherent studentenstatuut. Aspecten ervan zijn terug te vinden in de verschillende rechtsdomeinen. Die hanteren elk vaak zelfs een eigen definitie van wat een student is. Zelden is de student het onderwerp van de wetgeving, meestal is hij gewoon lijdend voorwerp. Er wordt dan ook zelden geredeneerd vanuit de studentenbehoeften en noden. Het huidige studentenstatuut geeft dus een zeer versplinterd en versprokkeld beeld. De zaak is er met de laatste hoger onderwijs hervormingen in Vlaanderen (en franstalig België) zeker niet op vereenvoudigd. Vaak is de federale wetgeving totaal nog niet afgestemd op de nieuwe terminologie en definities uit het

flexibiliseringsdecreet, laat staan op de maatschappelijke evoluties. En als er al een bepaald deelaspect wel is aangepast, dan gebeurde dit zelden of nooit in overleg met Vlaanderen of in coördinatie met de andere takken van het recht. Het studentenstatuut hangt met haken en ogen aaneen.

Deze situatie is onhoudbaar. Als zelfs de dienstverleners of de federale administraties door de bomen het bos niet meer zien, dan geldt dit zeker voor de (potentiële) studenten en hun ouders. VVS wil met dit standpunt een aanzet geven tot een coherent, transparant, studentvriendelijk en verantwoord sociaal-financieel en sociaal-juridisch studentenstatuut dat duurzaam is en aangepast aan oude en nieuwe uitdagingen zoals onderwijsdemocratisering en levenslang leren. In geen geval zullen de studenten genoeg nemen met haastig oplapwerk. VVS wil als rechtstreeks betrokken partij structureel worden geconsulteerd bij elke toekomstige hervorming van het studentenstatuut.

Eerst gaan we in op de actuele situatie, vervolgens bespreken we het studentenideaal van de basisbeurs. Aangezien dit op dit moment moeilijk realiseerbaar is, gaan we in op enkele pragmatischere stappen die op korte termijn een eerste aanzet vormen tot een basisbeurs: een universele sokkel, een embryonale basisbeurs, die wegens geldgebrek moet worden aangevuld met een selectieve bovenbouw in de vorm van studiebeursen, leefloon etc. Tenslotte gaan we uiteraard ook in op de noodzakelijke eenvormigheid van de definitie van student in de federale wetgeving.

2. HET BELGISCH- (VLAAMSE) SYSTEEM

2.1. DE SOCIAAL-FINANCIËLE KANT VAN DE ZAAK

- Studiebeurzen: De Vlaamse studiebeurzen zijn gebaseerd op het gezinsinkomen (fiscaliteit en kadastraal inkomen) maar worden sinds enkele jaren wel aan de student zelf uitgekeerd. Ze houden tevens rekening met de gezinslast (een puntensysteem voor kinderen ten laste met een dubbeltelling voor hoger onderwijsstudenten). In Vlaanderen is 23% van de studenten in het hoger onderwijs studiebeursgerechtigd.
- Kinderbijslag: Op het federale niveau bestaat er nog kinderbijslag voor studenten tot 25 jaar. Deze wordt niet aan de student zelf uitbetaald. De kinderbijslag is in beperkte mate afhankelijk van het sociaal statuut van de ouders (werknemer of zelfstandige, gepensioneerd of werkloos...). En van de rangorde van het kind in het gezin. De ouders van bijna 97% van de studenten trekt kinderbijslag, maar de bedragen verschillen sterk.
- Belastingvoordeel: De belastingvermindering voor studerende kinderen hangt samen met het inkomen van de ouders. Ook bij deze federale maatregel zijn het de ouders die het fiscale voordeel genieten en niet de student zelf. Net als bij de kinderbijslag is het fiscale voordeel sterk rangprogressief: het vierde kind levert veel meer op dan het eerste. De ouders van 78% van de studenten tussen 18 en 25 jaar, genieten deze belastingvermindering.
- Verder heb je nog een aantal minder gekende maatregelen die ook financiële tussenkomsten zijn voor studenten: reducties in het inschrijvingsgeld, leefloon voor studenten, studeren met behoud van werkloosheidsuitkering, educatief verlof, opleidingscheques... Dat zijn stuk voor stuk selectieve maatregelen.

In vergelijking met buitenlandse vormen van studiefinanciering kent België en Vlaanderen, een zeer ouderafhankelijk systeem met een sterk gezinsgericht karakter. Ouderafhankelijke systemen beschouwen de student in de eerste plaats als kind van de ouders die financieel instaan voor het verder studeren van zoon- of dochterlief. Dit in tegenstelling tot ouderonafhankelijke systemen die de student als een meerderjarige beschouwen die van zijn of haar socio-culturele en financiële afkomst moet worden geëmancipeerd. Het Belgische systeem valt verder op door zijn rangprogressiviteit. Zelfs de maatregelen die meestal als universeel worden bestempeld, bereiken niet alle studenten. Bovendien gaat het bij die zogenoemde universele tegemoetkomingen zelden om hetzelfde bedrag voor iedereen. Het Belgisch-Vlaamse systeem is dus eerder selectief en sterk ouderafhankelijk.

2.2. DE SOCIAAL-JURIDISCHE ASPECTEN VAN HET STUDENT-ZIJN

Op sociaal-juridisch gebied is het systeem (als daar tenminste nog sprake van kan zijn) nog vele malen complexer.

Bijna in alle takken van het recht zijn er bepalingen die slaan op studenten. In elk van deze rechtsdomeinen worden verschillende parameters gebruikt om een 'student' te definiëren en deze zijn niet op elkaar afgestemd. In bepaalde wetgeving hanteert men een ondergrens van studiepunten, in andere vormt het soort contract (diploma, credit, of examencontract) de voorwaarde. In nog andere wetgevingen gebruikt men een combinatie van beide. Een ander regelmatig terugkerend criterium is studievoortgang, al wordt dit vaak zeer verschillend ingevuld. Andere takken van het recht zijn helemaal nog niet aan gepast aan de nieuwe terminologie en context van de flexibilisering van het hoger onderwijs. Met de voortschrijdende flexibilisering wordt de studentenpopulatie bovendien almaar diverser en de statuten van de niet-modale studenten (zelfstandige studenten, zij-instromers, herintreders, vluchtelingen etc) maken het geheel nog complexer.

Het probleem van gebrek aan coherentie is echter niet geheel nieuw en valt dus ook niet volledig toe te schrijven aan de nieuwe onderwijswetgeving. Een mooi voorbeeld van een kafkaïaanse regeling is het jobstudentenstatuut. Hoewel het verderop in dit standpunt verder wordt toegelicht hier toch al een voorsmaakje: voor het behoud van je kinderbijslag is het aantal uren dat je bijkijkt van belang. Het RSZ- tarief waaraan je werkt, wordt bepaald in functie van het aantal dagen en van het moment in het jaar waarin deze vallen (zomervakantie, schoolvakanties, of erbuiten). De RSZ- vermindering blijft verbonden aan de arbeidsovereenkomst voor studenten terwijl de kinderbijslag het jobstudentencontract recent heeft verlaten. Of je als jobstudent fiscaal ten laste kan blijven van je ouders, is afhankelijk van hoeveel je verdient. Om te berekenen of je de fiscale grens niet overschrijdt, moet je niet gewoon kijken naar je loon maar wel je nettobestaansmiddelen uitrekenen (in tegenstelling tot bijvoorbeeld het nettobelastbaar inkomen dat belangrijk is voor de vraag of de student zelf belastingen zal moeten betalen).

Een harmonisatie van alle verschillende rechtsgebieden die de student aan belangen is meer dan ooit nodig. De oefening mag zich niet beperken tot het wegwerken van de knelpunten en kortsluitingen maar het volledige studentenstatuut moet transparanter worden. Hierbij moet er rekening gehouden worden met het feit dat ten gevolge van de toenemende diversifiëring de modale student steeds minder zal voorkomen.

3. OP NAAR EEN BASISBEURS

Sinds het congres van 2001 pleit VVS voor een basisbeurs als na te streven lange termijnideaal. Concreet betekent dit een universele basisbeurs die elke student in het hoger onderwijs maandelijks een bedrag geeft van de eerste maand dat hij zijn studies aanvangt tot het behalen van het basisdiploma (tot en met de master), zij het met enige restrictie op het financieren van de bisstudent. Daarenboven moeten er een aantal extra jaren voorzien worden tijdens welke men eveneens een basisbeurs kan krijgen. Deze extra jaren zijn op te nemen voor bissen, persoonlijke vorming of aanvullende opleidingen. Deze extra jaren kunnen ook opgenomen worden door mensen die nooit hoger onderwijs hebben gevolgd, maar toch iets willen studeren. Bij dit alles mogen geen leeftijdsgrenzen worden gesteld, noch voor het behalen van het basisdiploma noch voor het volgen van de extra jaren. Het bedrag van de basisbeurs moet van die grootteorde zijn dat het de minimale studie- en de leefkost van de student kan dekken, met aldus een onderscheid tussen kot- en thuisstudenten.

Welke argumenten hebben de Vlaamse studenten tot dit standpunt gebracht?

3.1.1. democratisering

We spreken hier van een basisbeurs omdat ons uitgangspunt niet het recht op een loon voor de student is, maar veeleer het gigantische democratiserende effect dat een dergelijk systeem heeft. Het gaat ons dus niet in de eerste plaats om de verloning van de inspanning van de student, maar om de voorziening dat deze student kan studeren. Een universele basisbeurs zorgt ervoor dat iedereen kan studeren, ongeacht de financiële mogelijkheden van zijn of haar thuissituatie. Deze basisbeurs ondersteunt zo het basisrecht op onderwijs.

Een basisbeurs maakt ook komaf met datgene waarvan onderzoeken stellen dat het de belangrijkste financiële drempel vormt voor de toegang tot het hoger onderwijs, namelijk de inkomensderving (dit is de opportuniteitskost, het salaris dat je misloopt tijdens het verder studeren). Deze drempel geldt in het bijzonder voor de sociale strata in onze maatschappij die nu ondervertegenwoordigd zijn¹. Voor deze mensen is het bijna onbegrijpelijk, om een aantal jaren aan de studie te weiden terwijl je ondertussen een inkomen zou kunnen verwerven. Een gegarandeerd minimuminkomen in de vorm van een basisbeurs kan ervoor zorgen dat verder studeren in het hoger onderwijs voor hen een aantrekkelijker alternatief vormt.

3.1.2. vrijheid van studiekeuze

Ouderafhankelijke systemen van studietoelaging geven de ouders een financiële stok achter de deur om de kinderen in deze of gene richting te sturen. Zolang de student financieel afhankelijk is en de financiële tegemoetkomingen langs de ouders moeten passeren, hebben die het laatste woord over de keuze van de opleiding, het opleidingsniveau en van de onderwijsinstelling – zelfs over het feit of je al dan niet de stap naar hoger onderwijs mag zetten. Dat is de bron van heel wat familiale conflicten. In het slechtste geval leidt het zelfs tot de weigering om nog in te staan voor de studiekosten van zoon- of dochterlief. Een basisbeurs bevordert daarentegen de zelfstandigheid en de vrije studiekeuze.

3.1.3. meerderjarigheid

Een basisbeurs erkent de volwassenheid van elke 18-jarige. VVS ijvert voor een systeem dat de autonomie van de student vergroot. De politiek-juridische zelfstandigheid van de meerderjarigheid moet ook een socio-economische realiteit worden. Financiële zelfstandigheid stimuleert bovendien studenten om sneller op eigen benen te staan. Een ouderonafhankelijk financieringssysteem voegt zo een vormingsaspect toe aan het studeren – een emanciperend en responsabiliserend aspect dat de op kennisoverdracht gerichte opleidingen in ons hoger onderwijs vaak ontberen.

¹ Nicaise, Ides, ea, *Studietoelagen en participatie in het hoger onderwijs*, 2000

3.1.4. fiscaliteit is problematisch

Ouderafhankelijke systemen die zijn gebaseerd op het gezinsinkomen, botsen steeds op de beperkingen van de fiscaliteit. Het aanslagbiljet is niet steeds de correcte afspiegeling van het vermogen. De huidige fiscaliteit zelf kent haar beperkingen (lage belastbare inkomsten voor zelfstandigen, beperkingen tot hoofdzakelijk de arbeidsinkomsten).

Fiscaliteit is geen afdoende parameter om het financieel vermogen te meten, en al zeker niet van dat van de student in kwestie. Daarnaast bestaat er ook het fenomeen van fiscaal intelligente ouders of ouders die zich een belastingconsulent kunnen permitteren en zo een studiebeurs versieren. Bijkomende moeilijkheid bestaat in de maatschappelijke realiteit van sociologische verschuivingen in de richting van steeds ingewikkeldere gezinssituaties en samenlevingsvormen. Deze scheppen nog eens extra mogelijkheden om de financieel meest interessante situatie uit te dokteren om toch als beursgerechtigd te kunnen doorgaan. De toegenomen complexiteit maakt het steeds moeilijker om de achterpoortjes gesloten te houden en misbruiken te voorkomen. Fiscaliteit als basis zorgt ervoor dat zeer veel studenten die een beurs nodig hebben, niet voldoen aan de regels, en dat er anderen zijn die "onterecht" aanspraak kunnen maken op een studiebeurs. Bovendien kampt fiscaliteit als basis ook met een serieuze *timegap* omdat het gebaseerd is op het inkomen van bijna twee jaar geleden.

3.1.5. sociologische realiteit

De maatschappelijke realiteit van echtscheidingen, alimentatiegelden, samenwonen (met of zonder contract) en hertrouwen, ... stelt op nog een ander gebied problemen. Afgezien van de evidente problemen die deze realiteit stelt voor de fiscaliteit, zijn die sociologische evoluties er de oorzaak van dat men steeds minder geneigd is om de onderhoudsplicht van de kostelijke studenten op zich te nemen. Steeds meer studenten komen er in de praktijk alleen voor te staan. In Vlaanderen stijgt het aandeel van zelfstandige studenten in het beursstelsel gestaag, idem voor de groep studenten met een leefloon van het ocmw.

3.1.6. eenvoud en effectiviteit

Een basisbeurs maakt ook abrupt een einde aan de complexiteit en onduidelijkheid die eigen is aan andere systemen. De complexiteit van een systeem zoals fiscale voordelen of kinderbijslag voor studerende kinderen, maakt dat deze meestal worden gezien als onderdeel van het gezinsbudget en in mindere mate als een tegemoetkoming aan de studiekosten. De complexiteit en gebrekkige bekendheid van het systeem maakt dat weinig ouders zich van de finaliteit bewust zijn. Weinige ouders storten de kinderbijslag door. Van doorstorten is al helemaal geen sprake wanneer het gaat om de belastingvermindering voor studerende kinderen, aangezien het voordeel niet om een financiële bijdrage gaat maar wel op een korting. Dat geldt uiteraard in nog sterkere mate wanneer er familiale conflicten zijn tussen ouders en student. De effectiviteit van deze vorm van studiefinanciering is daardoor bedenkelijk.

Door de duidelijkheid zal het ook makkelijker zijn het systeem bekend te maken aan de doelgroepen. Vandaag blijkt uit onderzoek dat een aanzienlijk deel van de beursgerechtigde jongeren, geen beurs aanvraagt. Sociaal zwakkere groepen in de samenleving, blijken minder vertrouwd te zijn met de bestaande voorzieningen. Naast de gebrekkige kennis van het systeem, maakt ook de complexiteit van de berekeningswijze, de ingewikkelde procedure en de hele papiermolen die ermee gepaard gaat, dat de doelgroep niet of in onvoldoende mate wordt bereikt. Het huidige selectieve studiebeurzensysteem vormt een bureaucratische drempel op zich.

3.1.7. beheerskosten en transparantie

Hoe eenvoudiger een systeem hoe minder groot de administratiekost ervan. Een rechtvaardiger selectief systeem vergt een enorm administratief apparaat: de ingewikkelde berekeningen op basis van aanslagbiljetten, de moeilijkheden met het kadastraal register, de kost van de controle, de beheerskosten van voorschotten, terugvorderingen en bijbetalingen. Hieraan zijn ook indirecte kosten verbonden aangezien de meeste studenten voor hun beursaanvraag, eerst nog eens langs een sociale dienst passeren. Daarnaast is ook het systeem van de vele kinderbijslagkassen die naast mekaar allemaal hetzelfde werk doen, bedenkelijk op het gebied van efficiëntie. Een eenvoudig systeem als de basisbeurs zou sterk kostenbesparend werken wat de beheerskosten betreft.

3.1.8. maatschappelijke verantwoordelijkheid

VVS vindt het de plicht van de samenleving om te voorzien in de onderwijs- en vormingsplicht van haar burgers. Op hun beurt hebben de afgestudeerden de kans om hun kennis ten dienste te stellen van de samenleving die hun studie heeft gefinancierd. Een ouderonafhankelijk systeem sluit beter aan op deze visie. Scholing is een maatschappelijke verantwoordelijkheid waartegenover collectieve baten staan die moeilijk individueel toewijsbaar zijn. Een hoge scholingsgraad draagt bij tot maatschappelijke welvaart en economische groei die de volledige samenleving ten goede komt – ook mensen zonder kinderen in het hoger onderwijs.

3.1.9. nadelen selectiviteit

Selectieve maatregelen zijn nooit helemaal sluitend. In het sociaal beleid is er een adagium dat zegt dat '*systems for the poor become poor systems*'. Het engelse systeem van hoge inschrijvingsgelden en middengetoetste studiefinanciering, blijkt bijvoorbeeld in de praktijk veel minder genereus te zijn voor lage inkomens dan het meer universele Zweedse systeem met basisbeurzen².

² Cantillon, Bea ea., *Student in de 21ste eeuw, studiefinanciering voor het hoger onderwijs in Vlaanderen*, september 2005, in opdracht van het Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

Het grote nadeel dat de tegenstanders van dit systeem zullen aanhalen is dat het een kostenplaatje heeft dat de huidige uitgaven voor studiefinanciering overstijgt. Dat dit waar is zullen we niet ontkennen, maar een democratisch onderwijs heeft nu eenmaal zijn prijs en de maatschappelijke winst zal enorm zijn. Daarenboven moet deze kost ook niet overdreven worden, een groot deel kan gerecupereerd worden van uitgaven die niet meer nodig zijn door het systeem van een basisbeurs (de studietoelagen, de fiscale voordelen aan ouders met studerende kinderen, het kindergeld en een verminderde administratieve kost omwille van de eenvoud van het systeem).

4. WELKE STAPPEN ZIJN ER OP KORTE TERMIJN NODIG?

Omdat de basisbeurs op korte termijn moeilijk realiseerbaar is, wil VVS naast dit lange termijn ideaal ook een aantal pragmatische en meer haalbare voorstellen lanceren die een eerste aanzet zijn naar een minder ouderafhankelijk systeem.

Een eerste belangrijke stap zou al bestaan in het universeler maken van de huidige kinderbijslagen en belastingvermindering voor kinderen ten laste. Deze betekenen een eerste belangrijke aanzet richting basisbeurs, een embryonale basisbeurs als het ware. Zolang dit bedrag niet volstaat om van te leven en studeren, moet de onderhoudsplicht als aanvulling behouden blijven.

Onderstaande standpunttekst geeft een aanzet van de manier waarop deze prenatale basisbeurs kan worden georganiseerd zodat er optimale afstemming mogelijk wordt met de nieuwe doelgroep van studenten die al heeft gewerkt.

Echter, zolang het budget ontoereikend is om alle studenten een leefbare basisbeurs te garanderen, zullen er aanvullend op de universele sokkel van de embryonale basisbeurs, selectieve correcties nodig blijven, bijvoorbeeld in de vorm van een leefloon, of via een verbeterd middenelengetoetste studietoelagestelsel waaraan een eerlijkere fiscaliteit ten grondslag ligt.

Tenslotte wijden we ook uit over welke studenten voor het vernieuwde en coherente studentenstatuut in aanmerking komen, dus over de noodzakelijke afstemming op de nieuwe realiteiten in het geflexibiliseerde Vlaamse hoger onderwijs.

4.1. DE UNIVERSELE SOKKEL.

Ook binnen de kriteerlijnen van het huidige systeem kunnen er op korte termijn maatregelen worden getroffen die kleine maar realistische stappen zetten naar een minder ouderafhankelijke en universele regeling. Uiteraard kan het niet de bedoeling zijn dat deze aanpassingen leiden tot meer planlast en administratieve rompslomp voor de student. Er moet daarom aandacht worden geschonken aan een operationalisering die mikt op een zo groot mogelijke automatisering van het doorspelen van gegevens vanuit de instellingen naar de bevoegde federale instanties.

4.1.1. belastingvoordelen voor studenten ten laste

De belastingvoordelen voor studerende kinderen moeten worden afgeschaft. Immers, deze zogezegde financiële tegemoetkoming voor studenten is van alle bestaande maatregelen de minst efficiënte en de minst doelmatige. Het democratiseringseffect ervan is zeer bedenkelijk. Eigenlijk is het systeem zelfs ronduit onrechtvaardig. Voorwaarde is uiteraard dat de vrijgekomen middelen op een effectievere en efficiëntere manier worden besteedt.

1. Het belastingvoordeel benadeelt leefeenheden die geen belastingen betalen. Een alleenstaande werkloze ondervindt geen fiscaal voordeel voor zijn kinderen in het hoger onderwijs. De zelfstandige studenten hebben geen kinderen ten laste en dus geen recht op dit fiscaal voordeel. Deze vorm van 'studiefinanciering' negeert deze groeiende groep studenten die meestal in financieel precaire situaties zit. Verder is het zo dat hogere inkomens niet alleen vaker, maar ook grotere fiscale voordelen opstrijken, zelfs met het recent ingevoerde belastingskrediet voor gezinnen die geen belastingen betalen. Onderzoek toont aan dat slechts 53% van de laagste inkomensgroep geniet van dit fiscale voordeel, tegenover 82% van de hoogste inkomensgroep. Ook de grootte van dit financieel voordeel is onrechtvaardig verdeeld. Het gemiddelde voordeel in de laagste inkomensgroep bedraagt 420 euro per student, in de hogere inkomensgroepen bedraagt dat meer dan 600 euro per student³. De belastingvermindering voor studerende kinderen vertoont dus een averechts herverdelingseffect. Het is een vorm van studiefinanciering met een sterk matteuseffect.
2. Zoals eerder gesteld gaat het om een voordeel dat volledig naar de ouders gaat. Als de maatregel al gekend is, dan nog wordt hij zelden of nooit gezien als studiefinancieringsvorm. Studiefinancieringsmaatregelen missen volledig hun effect als ze niet naar de student zelf gaan. Ook de rangprogressiviteit in dit fiscale voordeel is weinig studentgericht. Je studiekosten zijn niet lager omdat je toevallig het eerste kind bent in de rij, integendeel zelfs.
3. Fiscale voordelen hebben verder het nadeel dat ze achterop hinken op de uitgaven. Deze tijdsdecalage maakt dat studiekosten slechts ten vroegste anderhalf jaar nadat ze gemaakt werden, in de vorm van een

³ Zie studie Bea Cantillon

belastingsreductie kunnen worden terugbetaald. Dat uitstel van betaling is voor sociaal kwetsbare groepen een bijkomende drempel. Een gewone toelage die onmiddellijk de studiekost doet verminderen is veel effectiever om hun doorstroom naar het hoger onderwijs te bevorderen.

4. De belastingsvermindering voor ouders van studerende kinderen is zowat de minst doelmatige maatregel denkbaar. Het is een financiële tussenkomst die weinig of geen democratiserend effect heeft. Bovendien gaat het om zeer veel geld. Voor de studenten hoger onderwijs in Vlaanderen, bedroeg de totale kost voor deze belastingsvermindering in het aanslagjaar 2005 een bedrag van meer dan 56 miljoen euro. Dat is zelfs meer geld dan er uitgegeven werd in 2004 voor het Vlaamse studiebeurzenstelsel in het jaar 2004 (54 miljoen euro)⁴. Het is onbegrijpelijk en zelf een beetje wraakroepend dat niemand deze financiële tussenkomst, die in verhouding veel meer ten goede komt aan studenten uit de beter gesitueerde milieus, in vraag stelt.

VVS vraagt dus de afschaffing van belastingsvoordelen voor ouders van studerende kinderen. De zo vrijgekomen middelen kunnen op een veel betere manier bijdragen aan de democratisering van het hoger onderwijs onder andere door het invoeren van de embryonale basisbeurs. Hieronder geven we een aan hoe de vrijgekomen middelen beter besteed kunnen worden.

4.1.2. kinderbijslag

Hoewel deze vorm van studiefinanciering doorgaans wordt aangeduid als universeel, heeft VVS ook hierop nog heel wat aan te merken.

- **rechtstreekse uitbetaling:** Hoewel kinderbijslag gezien wordt als een tegemoetkoming in de studiekosten van studenten (met name de leefkosten), wordt deze niet rechtstreeks uitbetaald aan de student. Volgens de wetgeving is de student wel degene die recht geeft op de tegemoetkoming. De rechthebbende is het gezinshoofd. In de geest van de wetgeving is het de moeder die de opvoedingskosten maakt, die de kinderbijslag trekt. Zeker voor meerderjarige kinderen is deze manier van werken totaal verouderd. VVS wil dat de kinderbijslag rechtstreeks wordt uitgekeerd aan de student zelf.

Vandaag kunnen studenten enkel hun kinderbijslag zelf trekken, als ze 'het ouderlijke huis verlaten'. Los van alle emotionele ellende, wordt de domiciliëring als student in veel studentensteden ook nog eens stevig ontraden en zelfs bijna volledig onmogelijk gemaakt. Als je dan bovendien de oudste telg bent in een gezin van zelfstandigen dan loont het bedrag nauwelijks de moeite.

- **elke student krijgt evenveel:** Een rechtstreeks uitbetaling van de kinderbijslag aan elke student, is natuurlijk onrechtvaardig als het bedrag dat je krijgt zou blijven afhangen van de professionele categorie van je ouder, of je rangorde in het gezin. Die discriminatie is des te onrechtvaardiger omdat er weinig zo onvrijwillig en willekeurig is als je plaats in de rij kinderen. De rechtstreekse uitbetaling van de kinderbijslag maakt een correctie op de toeslag voor de rangorde noodzakelijk: elke student moet evenveel krijgen ongeacht zijn positie in het rijtje kinderen. De kinderbijslag moet daadwerkelijk universeel worden. Het rechtstreeks aan de student uitbetaalde bedrag moet daarom van de grootteorde zijn van wat een derde studerende kind boven de 18 jaar op dit moment krijgt. De financiële middelen hiervoor moeten worden gezocht in de afschaffing van het systeem van fiscale voordelen voor studerende kinderen ten laste.

- **het gezin mag niet gestraft worden:** Een rechtstreekse uitbetaling aan de student kan ook als ongewenst neveneffect hebben dat het gezinsinkomen sterker daalt dan verschil van het rechtstreeks uitbetaalde bedrag. Als in een gezin met twee kinderen bijvoorbeeld, de oudste verder gaat studeren, dan krijgt het tweede kind opeens rang 1 in het bijslagstelsel, wat een veel kleiner bedrag is. Aangezien de gezinsbijslag als hoofdbedoeling de bestrijding heeft van gezinsarmoede zou dat een kwalijke zaak zijn. Daarom dient in de berekening van de kinderbijslag van de resterende minderjarige kinderen, de rang van het meerderjarige studerende kind wel mee te tellen.

- **afschaffing van de leeftijdsgrens:** Een waarlijk universeel systeem voor alle studenten in het hoger onderwijs, vereist dat de nieuwe studiefinancieringsvorm voor de student niet stopt op je vijftiengste. Deze is moeilijk te verzoenen met levenslang leren. Bovendien vormt deze leeftijdsgrens vandaag al een probleem voor bijvoorbeeld geneeskundestudenten. Eventueel kan er een maximum worden gezet op het aantal jaren dat je recht hebt op de studievergoeding.

Deze minimale aanpassingen kunnen in principe gebeuren via het kinderbijslagstelsel. Nadeel is echter dat binnen dit kader de basisbeurs steeds zal beschouwd worden als *kinder*-bijslag terwijl het gaat om een financiële tegemoetkoming voor meerderjarige studenten. Een benadering vanuit de filosofie van het kinderbijslagstelsel brengt bovendien automatisch één of andere leeftijdsgrens met zich mee waardoor deze invulling van de basisbeurs moeilijker is in te passen in de uitdagingen van levenslang leren. Herintreders die al hebben gewerkt en kinderen hebben, zullen waarschijnlijk ook van kinderbijslagkas moeten veranderen. Het grote nadeel van een implementatie van de basisbeurs via het kinderbijslagstelsel, blijft de grote versplintering inzake uitbetalingskassen. De rechtstreekse uitbetaling van de kinderbijslag voor studenten heeft als stapje in de richting van een grotere ouderonafhankelijkheid weinig zin als alles nog steeds moet gebeuren via de bijslagkas van de ouders. Aangezien het uit te keren bedrag voor elke student hetzelfde moet zijn, mag ook het sociaal statuut van de ouders niet langer doorslaggevend zijn in de berekening. Een transparante

⁴ Zie studie Bea Cantillon

en gemakkelijk te communiceren oplossingen zoeken voor de wildgroei van kinderbijslagkassen vergt een grondige aanpassing van het stelsel zelf.

4.1.3. Binnen het werkloosheidsstelsel

Om voorgaande redenen lijkt het VVS consequenter met de achterliggende filosofie, duurzamer voor de evoluties in de studentenpopulatie en eenvoudiger, transparanter en coherenter, om de rechtstreekse uitbetaling van de basisbeurs aan de student in te passen in het werkloosheidsstelsel. De sociale zekerheid was in beginsel bedoeld om bepaalde risico's die iedereen kunnen overkomen en die het inkomen aantasten (zoals ziekte, werkloosheid, ongeval...) op te vangen door middel van een uitkering die de vorm kan aannemen van een vervangings- of aanvullend inkomen. Vandaag is de doelstelling van sociale zekerheid veruimd: naast de verzekering tegen risico's gaat het ook om hulp bij het opklimmen op de sociale ladder. Meer en meer wordt het mogelijk gemaakt om via de sociale zekerheid niet alleen het plots zonder werk vallen op te vangen door een uitkering, maar ook om je op professioneel gebied te heroriënteren en een nieuwe start op de arbeidsmarkt te nemen. Er worden meer en meer mogelijkheden gecreëerd en ook effectief gebruikt om te studeren met behoud van je werkloosheidsuitkering, denk maar aan knelpuntberoepen, studeren via examencontracten, avondonderwijs... Een diploma en competenties op de arbeidsmarkt gelden immers nog steeds als de beste garantie op werk en welvaart.

De basisbeurs organiseren binnen dit stelsel schept de mogelijkheid om de leeftijdsgrens van 25 jaar te omzeilen en ook op latere leeftijd je beurs (terug of nog) op te nemen. Er kan wel een maximum worden gezet op het aantal studiejaren waarop je recht hebt op de studievergoeding. Wel moet de vrije studiekeuze van de student gerespecteerd blijven. Binnen het stelsel van werkloosheid gebeurt de uitbetaling via een vrij te kiezen uitbetalingsinstelling (vakbond of hulpkas).

Voordelen:

1. stimuleert het levenslang leren
2. studeren wordt erkend als volwaardige activiteit en studenten als meerderjarig en zelfstandig
3. betere aansluiting mogelijk tussen studie en werk, bijvoorbeeld een betere afstemming op de wachttuitkeringen, op systemen om te studeren met behoud van werkloosheidsuitkering, op tijdskredietregelingen, loopbaanonderbreking, educatief verlof, ...
4. men zal allicht sneller geneigd zijn om te komen tot een substantiële beurs
5. sluit naadloos aan bij de pogingen van een activeringsbeleid
6. opbouw van sociale rechten tijdens de studies mogelijk
7. een verzekerde aandacht voor studentenproblematiek op het federale niveau

4.1.4. met behoud van onderhoudsplicht

Net als in Nederland hoeft een basisbeurs niet het einde te betekenen van de familiale solidariteit en onderhoudsplicht. Zeker wanneer de overheveling en rechtstreekse uitbetaling van de voormalige kinderbijslag aan de student niet leidt tot een verlies van rang voor de kinderbijslag die het gezin rest, is een zekere familiale solidariteit verdedigbaar. Bovendien heeft de basisbeurs niet de bedoeling om de gezinsbanden te doorbreken. VVS pleit dus voor het behoud van een subsidiaire onderhoudsplicht als aanvulling op de prenatale basisbeurs en eventuele selectieve financiële tegemoetkomingen.

Onderhoudsplicht voor een meerderjarige jongere impliceert dat "elke ouder verplicht is om naar evenredigheid van zijn middelen een opleiding te financieren tot aan de voltooiing ervan". (Ruime onderhoudsplicht art 203 §1 BW) Er kan niet gesteld worden dat een kind die zijn leerplicht beëindigd heeft ook zijn opleiding voltooid heeft. De rechtspraak neemt aan dat wanneer er enkel een diploma werd behaald dat onvoldoende kansen biedt op de arbeidsmarkt, de opleiding op dat moment als niet voltooid kan beschouwd worden. Wanneer dit wel het geval is vervalt de wettelijke verplichting om dit te bekostigen tenzij het over een korte aanvullende of gespecialiseerde studie gaat of deze studie een normale voortzetting vormt van de reeds voltooide studies. Algemeen wordt aangenomen dat de meerderjarige een passende studierichting moet kiezen die rekening houdt met de talenten, de inspanningen en de studieresultaten. Wanneer het kind een abnormale studievertraging oploopt, neemt de onderhoudsplicht voor de ouders een einde (tenzij de vertraging niet aan de student te wijten is). In elk geval is de onderhoudsplicht aanvullend op het eigen inkomen van de student.

De meerderjarige is wettelijk niet meer verplicht thuis te wonen en mag zijn woonplaats vrij kiezen. Of hij deze kosten van een apart verblijf van zijn ouders mag eisen is een onderwerp van discussie. Algemeen wordt aangenomen dat als het afzonderlijk verblijf noodzakelijk is omwille van familiale spanningen of om studieredenen, de kost ten laste van de ouders valt (maar dat is slechts mogelijk in extreme gevallen zoals geweldsituaties).

Over het bedrag dat deze onderhoudsplicht inhoud bestaat geen uniformiteit. Het is daarom aangewezen dat hiervoor duidelijke richtlijnen komen die als baken dienst kunnen doen voor zowel de ouders, de studenten als de rechtbanken.

Verder is het ook belangrijk om in het kader van de flexibilisering duidelijker aan te geven wat een abnormale studievoortgang is.

4.1.5. domiciliëring

Aanvragen van student om zich in te schrijven in een studentenstad of gemeente, mogen niet langer systematisch worden geweigerd. Momenteel gebeurt dit in bepaalde studentensteden omdat men vreest dat studenten massaal zullen

aankloppen bij het OCMW of stemrecht opeisen. Nochtans is je kunnen inschrijven in het bevolkingsregister op het adres waar je werkelijk woont een subjectief recht, afhankelijk van één voorwaarde: je moet er je hoofdverblijfplaats hebben. Voor een student gaat men er echter steeds van uit dat die op het adres van zijn ouders woont, waar hij of zijn tijdelijk afwezig is. Een student die zich elders wil domiciliëren moet dus bewijzen dat er van 'tijdelijke afwezigheid' geen sprake is. Je moet dus bewijzen dat je geen gezin of haardstede meer hebt én niet meer ten laste bent van je familie. In de rechtsleer en -praktijk gaat men ervan uit dat er op financieel én relationeel vlak een volledige breuk moet zijn. Dus zelfs een student die onderhoudsgeld ontvangt dat hij via de vrederechter heeft afgedwongen, komt niet voor domiciliëring in aanmerking! Enkel voor gehuwde studenten maakt men een uitzondering. De huidige voorwaarden zorgen er dus voor dat domiciliëring ingrijpende gevolgen heeft voor de relationele banden van de student met zijn ouders.

VVS vraagt dat de regeling om je als student te kunnen domiciliëren wordt versoepeld aangezien de huidige voorwaarden haaks staan op een ouderonafhankelijker studentenstatuut. Net zoals bij iedereen die een aanvraag doet, moet er bij de student die een eigen domicilie aanvraagt een onderzoek gebeuren naar de feitelijke woontoestand (meestal de wijkagent die langskomt). Een student die wil bewijzen dat zijn hoofdverblijfplaats niet meer bij de ouders is, moet dat kunnen doen op basis van getuigen, verklaringen van de politie of de gemeente...

4.1.6. studentenarbeid, fiscaal ten laste-regeling en belastingen

Zoals hoger beschreven kent de huidige regeling voor jobstudenten tussen alle kafaiaanse toestanden haar gelijke niet.

We lijsten de problemen nog eens op:

1. sociale zekerheidsbijdragen vs solidariteitsbijdragen: studenten kunnen werken onder drie verschillende RSZ-tarieven, afhankelijk van duur en tijdstip:

- aan 2,5% (voor de werkgever 5%) RSZ-tarief gedurende 23 dagen in de zomermaanden
- aan 4,5% (voor de werkgever 8%) RSZ-tarief gedurende 23 dagen buiten de zones van verplichte aanwezigheid in het academiejaar.
- aan 13,07% (voor de werkgever 35%) RSZ-tarief buiten deze periodes

Problemen:

- Als de grenzen bij éénzelfde werkgever worden overschreden, dan vervalt de RSZ-vrijstelling en is de volledige tewerkstellingperiode onderworpen aan de RSZ. Bovendien tellen ook feestdagen of dagen waarop de student slechts enkele uren werkt, mee. Deze regeling is ongelofelijk complex. Er is geen enkele administratieve uitwisseling van gegevens tussen werkgevers. Geen student noch werkgever kan eraan uit. Ook de RSZ weet niet hoe de controle voor deze draak van een regeling te organiseren.
- Een student die wel sociale bijdragen betaalt van 13%, bouwt enigszins sociale rechten op in de vorm van vakantiegeld. In tegenstelling tot de solidariteitsbijdrage die de student betaalt en waar niets van voordelen tegenover staan (een tijdlang was er wel sprake van wachttijdvermindering door werk aan tarief 4,5%)
- De RSZ-vermindering is in essentie vooral een voordeel voor de werkgever die zo kan besparen op loonkosten. Het verschil in nettoloon is voor de student eerder beperkt. In sommige gevallen kan het loon dat de student verdient zelfs hoger liggen als er wel RSZ-bijdrage wordt afgehouden.
- Studenten die gedurende het hele jaar moeten werken om hun studies te betalen, zoals de groeiende groep van wat in het studiefinancieringsstelsel 'zelfstandige studenten' wordt genoemd, kunnen niet profiteren van de RSZ-vermindering. Zij werken vaak het hele jaar door bij dezelfde werkgever en overschrijden dus per definitie de maximumgrenzen. En als ze geen vaste werkgever hebben, ondervinden ze bij hun zoektocht naar werk concurrentie van studenten die wel nog tegen de veel lagere loonkost mogen werken. Bepaalde interimkantoren weigeren deze werkstudenten zelfs nog in te schrijven.
- Onderhoudsgeld wordt beschouwd als aanvulling op het eigen inkomen. Ook van leefloonstudenten wordt verwacht dat ze zoveel mogelijk werken. Daarom zal men automatisch van studenten verwachten dat ze alle dagen werken die recht geven op rsz-vermindering. Voor studenten met tweede zit of studenten die meer tijd in hun studies moeten steken, kan dit problemen opleveren. De studiedruk houdt immers in dat een modale student gemiddeld 150 tot 200 uren per maand bezig is (of zou moeten zijn) met zijn/haar studies terwijl een voltijds job ook 150 werkuren per maand telt.

2. behoud van de kinderbijslag als jobstudent: Terwijl voor het RSZ-tarief het aantal dagen van doorslaggevend belang is, hangt de kinderbijslag af van het aantal uren dat je presteert per kwartaal (maximaal 240 uur met een uitzondering voor het derde kwartaal, de zomermaanden)

3. fiscaal ten laste regeling en belastingplichtig zijn: Om ten laste te blijven van je ouders mogen je eigen netto-bestaansmiddelen als student niet hoger liggen dan een welbepaald grensbedrag. De netto-bestaansmiddelen zijn niet hetzelfde als het nettoloon of netto-belastbaar inkomen dat van tel is om te bepalen of je zelf belastingen moet betalen. Hoe bereken je je netto-bestaansmiddelen? Je neemt je bruto-inkomsten: je loon en alle premies en toeslagen, commissielonen, honoraria, vakantiegeld en zelfs je leefloon. Vervolgens trek je er de sociale zekerheidsbijdragen af. Een eerste schijf van 2210 euro wordt niet meegerekend. Van wat overblijft mag je 20% forfaitaire beroepskosten aftrekken. Voor de alimentatiegelden wordt eveneens een eerste schijf (maar een andere: 2260 euro) niet meegeteld. Slechts 80% van het onderhoudsgeld moet worden meegenomen in de berekening van de netto-bestaansmiddelen. Als

het bedrag dat je dan uitkomt niet hoger ligt dan 2660 euro als kind van gehuwde ouders, of 3840 als kind van een alleenstaande ouder, dan blijf je fiscaal ten laste. Het is een understatement dat deze regeling omslachtig is, ontransparant, onnodig complex en onmogelijk te communiceren. Netto-bestaansmiddelen worden enkel gebruikt voor de fiscaal ten laste regeling. Voor de kwestie of je als werkende student zelf belastingen moet betalen, is dan weer het netto-belastbaar inkomen van doorslaggevend belang. Dat is het bruto-belastbaar inkomen (dat zijn zowat al je inkomsten min je RSZ-bijdrage) min de beroepskosten (alimentatie telt voor 80% mee). Een student moet zelf belastingen beginnen betalen vanaf een netto-belastbaar inkomen van 6040 euro. Dat beide zaken een totaal andere berekeningswijze kennen, grenst aan het absurde.

4. arbeidsovereenkomst voor studenten? De voorwaarden om te werken met een arbeidsovereenkomst voor studenten is dat je een voltijds leerplan volgt in dagonderwijs. De overeenkomst geldt voor maximaal 6 maanden. Er staat geen formele leeftijdsgrens op een studentencontract. Studentencontracten hebben een kortere proef-, ontslag en opzegperiode maar dienen voor de rest de werkomstandigheden en voorwaarden te volgen afgesproken in de CAO's. Een studentencontract is nodig om in aanmerking te komen voor RSZ-verminderingstarieven en voor de extra schijf van de belastingvrije som om ten laste te blijven. Maar er is op geen enkele manier controle voorzien: nergens worden arbeidsovereenkomsten voor studenten apart geregistreerd. Wanneer de groep werkstudenten toeneemt en steeds meer studenten in flexibele trajecten studeren en werken combineren, is de vraag of de maximumduur van 6 maand voor een studentencontract nog wel houdbaar is. Uiteraard kan deze omzeild worden, maar wat is het nut er nog van?

VVS- Verbetervoorstellen:

Er is duidelijk nood aan een coherent, transparant, beheersbaar, communiceerbaar en controleerbaar jobstudentenstatuut. De integratie van de embryonale basisbeurs in het stelsel voor werkloosheidsuitkeringen betekent een enorme opportuniteit om het studentenstatuut en het jobstudentenstatuut beter op mekaar af te stellen. Vandaag is er immers een groot verschil tussen het sociaal statuut van een modale student die op zijn 18de begint te studeren en dat van een student die later intreedt in het hoger onderwijs, reeds heeft gewerkt en al sociale rechten heeft opgebouwd.

- Men moet komen tot één eenvoudig criterium, namelijk telling van werkuren, voor het behoud of creëren van rechten in alle domeinen.
- Afschaffing van de term en de berekening van netto-bestaansmiddelen die totaal onwerkbaar, onuitvoerbaar en oncommuniceerbaar is. De afschaffing van de belastingvoordelen voor studerende kinderen wil zeggen dat de ook de complexe berekening om fiscaal ten laste te blijven niet langer van toepassing is.
- De ondersteuning van werkgevers die gebruik maken van jobstudentenarbeid, mag geen discriminatie inhouden van de kleine groep studenten die moet werken om de studies te bekostigen en die voor de volle 100% mee bijdragen aan het sociale zekerheidsstelsel. Het kan ook niet de bedoeling zijn om studenten uit te spelen ten opzicht van andere kwetsbare werkzoekenden.
- Studenten die tijdens hun opleiding veel bijklussen omdat ze bijvoorbeeld hun studies moeten bekostigen of omdat ze een groot arbeidsethos hebben, moeten sociale rechten kunnen opbouwen met de gepresteerde studentenarbeid. Ook herintreders en zij-instromers die al wat ouder zijn dan de modale student, hebben er baat bij dat ze tijdens hun laattijdige studieloopbaan verder sociale rechten kunnen opbouwen. Als je tijdskrediet opneemt, is er bijvoorbeeld voorzien dat je toch in zeker mate verder pensioenrechten opbouwt. Ook als je educatief verlof opneemt blijf je verder sociale rechten opbouwen. Daarom valt het gewone RSZ-tarief te verkiezen boven een verminderingstarief dat nog steeds moet worden betaald zonder dat het enig voordeel oplevert voor de student in kwestie. We beperken ons niet alleen tot vakantiegeld maar ook tot pensioenrechten en wachttijdreducties...Studenten die tijdens hun studiercarrière regelmatig hebben gewerkt, zouden op die manier bijvoorbeeld de gepresteerde werkuren kunnen laten meetellen voor het inkorten van hun wachttijd. Ook de oudere studenten zouden ermee gebaat zijn om tijdens hun tweede kans op hoger onderwijs verder hun sociale rechten te kunnen opbouwen.
- De student is zoals elke burger belastingplichtig van zodra zijn belastbaar inkomen boven de grens van de belastingvrije som als alleenstaande (of volgens een ander gezinstype) uitstijgt. Het leerkrediet in de vorm van een basisbeurs geldt als belastbaar inkomen

4.1.7. ziekteverzekering?

Vandaag is het zo dat een student tot zijn 25ste verjaardag op het "boekje" van zijn ouders kan blijven staan. Wel heeft hij een eigen SIS-kaart die het toelaat om medische prestaties zelf terugbetaald te krijgen. Hier zijn echter bijkomende maatregelen nodig om de privacy van de student te beschermen ten opzichte van de titularishouder van het "boekje" (bijvoorbeeld bij voorschiften van de pil of psychiaterbezoek...). Voor studenten die ouder zijn dan 25 is er een uitdovende regeling mogelijk.

Maar sowieso zou een eigen verzekering voor alle meerderjarige studenten in het hoger onderwijs heel wat problemen kunnen verhelpen en de correcte vertaling zijn van een emancipatorisch studentenstatuut. VVS vraagt een eigen ziekteverzekering voor meerderjarige studenten.

4.2. DE SELECTIEVE BOVENBOUW

4.2.1. leefloon als vangnet

Het recht op maatschappelijke integratie moet een residuair recht van de student blijven. Dat wil zeggen dat wie geen beroep kan doen op de familiale onderhoudsplicht, kan aankloppen bij het OCMW. De raad voor maatschappelijk welzijn heeft de discretionaire bevoegdheid in de afspraken die ze in overleg met de student maakt in het kader van een "geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie". Ook vluchtelingen en asielzoekers kunnen onder hetzelfde kader "maatschappelijke dienstverlening" ontvangen van het OCMW terwijl ze studeren in het hoger onderwijs.

Er zijn echter nog redelijk wat problemen met dit sociaal vangnet omdat de specificiteit van het studentenleven gedeeltelijk wordt genegeerd.

Zo moet het recht op vrije studiekeuze gevrijwaard worden en kan het niet dat OCMW's bepaalde studierichtingen niet aanvaarden omdat ze te weinig kansen zouden bieden op tewerkstelling. Ook de typische leeftijdsgrens op 25 jaar (ook weer uitdagend voor + 25'ers) stelt andermaal een probleem. Verder mogen deze maatschappelijk kwetsbare studenten ook niet worden verplicht om bij te klussen (wat vaak problemen oplevert voor hun tweede zit). Ook een doorgedreven terugvorderingsbeleid ten aanzien van de ouders kan problemen in de hand werken. Bovendien stelt er zich een probleem wanneer studenten met een leefloon op Erasmus willen gaan - andermaal een voorbeeld van het feit dat studenten met een leefloon niet dezelfde rechten kunnen laten gelden dan hun meer fortuinlijke studiegenoten. Tenslotte stellen we meer en meer vast dat kotstudenten of studenten die een kamer huren in een gemeenschapshuis steeds vaker automatisch beschouwd worden als samenwonend waardoor ze terugvallen op een veel lager leefloon. Dergelijke besparingsmaatregelen op kap van de financieel zwakke studenten zijn niet toelaatbaar.

4.2.2. meer en betere studiebeurzen

Momenteel is in Vlaanderen 23% van de studenten in Vlaanderen studiebeursgerechtigd. Opdat alle financieel behoeftige studenten een studiebeurs zouden krijgen, dient men de inkomensgrenzen op te trekken. Het optrekken van de maximuminkomensgrenzen moet ervoor zorgen dat méér studenten een studietoelage krijgen. Het optrekken van de minimuminkomensgrens moet ervoor zorgen dat méér studenten een maximum studiebeurs krijgen. Je inkomen moet lager liggen dan dit minimuminkomen om in Vlaanderen de grootste beurs te trekken. Momenteel liggen deze inkomensgrenzen zelfs onder de strengste armoedegrenzen.

Het systeem is ook te krenterig wat de beursbedragen betreft. Momenteel dekt een volledige studiebeurs slechts 76% van de studiekosten voor een hogeschoolstudent die op kot zit, 80% van zijn studiekosten als hij pendelt. Voor de universiteitsstudenten zijn de studiebeurzen iets realistischer. Ze dekken 81% in het geval van een koststudent en 98% voor een pendelaar.

Kort samengevat komt het Vlaamse studiebeurzenstelsel er momenteel op neer dat financieel behoeftigen ofwel te rijk worden bevonden voor een studiebeurs, ofwel te arm blijven met een studiebeurs.

4.2.3. correcte fiscaliteit

Zoals eerder uiteengezet is fiscaliteit geen afdoende parameter om het financieel vermogen te meten als gevolg van het lage belastbare inkomen voor zelfstandigen, de ontsnappingsroutes via bvba's, beperkingen tot hoofdzakelijk de arbeidsinkomsten... Door de snelle differentiatie in de samenlevingsvormen wordt het steeds moeilijker om de actuele financiële draagkracht van de student fiscaal te vatten. Het zijn vooral de hogere inkomensklasse en de hooggeschoolden die hieruit profijt halen. Ook de kadastraal inkomen test is intussen zodanig uitgehold dat haar corrigerende invloed taant.

Als de overheid de fiscaliteit als basis wil behouden voor het studiefinancieringsstelsel, dan moet er prioriteit worden gemaakt van een eerlijkere fiscaliteit die de correcte afspiegeling is van het financiële vermogen : niet alleen van de inkomsten uit arbeid maar ook van roerende en onroerende opbrengsten. Een eerlijkere fiscaliteit veronderstelt uiteraard ook een correctere inning door een degelijk uitgebouwde en controlerende belastingsadministratie. Het is immers ethisch onaanvaardbaar dat een selectief democratiseringsinstrument zoals de Vlaamse studiebeurzen, terecht zou komen bij mensen die deze zeker niet nodig hebben, waardoor de werkelijk hulpbehoevende doelgroep onvoldoende wordt bereikt.

Tenslotte mag de uitdaging van een correctere fiscaliteit zich niet beperken tot de vraag naar wie de studiefinancieringsmaatregelen zijn gericht. De vraag vanwaar de middelen komen voor deze democratiseringsmaatregelen is zeker zo relevant. Fiscaliteit is immers ook een belangrijk instrument om je maatschappij te sturen in de richting van een grotere rechtvaardigheid. Aangezien koken geld kost en dit zeker opgaat voor een democratiserend en universeel studiefinancieringsstelsel en sociaal statuut, moeten fiscale instrumenten zoals een hogere belasting van roerende en onroerende opbrengsten, vervuilersbelastingen, opleidingsbelasting voor bedrijven... zeker in overweging worden genomen.

4.3. AFSTEMMING IVM FLEXIBILISERING?

4.3.1. Wie komt er in aanmerking?

Deze vraag beperkt zich niet tot de embryonale basisbeurs maar strekt zich uit tot alle voordelen van het studentenstatuut in het algemeen (zoals studentenarbeid, ziekteverzekering, leefloon, openbaar vervoer, studentencultuurpas...)?

In het algemeen mag leeftijd niet langer een criterium zijn voor het openen van sociale rechten als student. Het sociaal statuut van de student moet in de eerste plaats afhangen van het statuut van de student zelf. Immers, door flexibilisering en levenslang leren strookt de vaak weerkerende bovengrens van 25 jaar steeds minder met de realiteit. Ook de ondergrens van 18 is niet volledig correct. Het moet daarom het statuut van de student in het hoger onderwijs zijn dat recht geeft op het sociaal studentenstatuut.

Studenten met een diplomacontract hebben altijd recht op de basisbeurs en op de voordelen verbonden aan het studentenstatuut. Immers, zolang ze nog enkele studiepunten hebben te gaan en nog geen diploma bezitten dat ze kunnen verzilveren op de arbeidsmarkt, moeten ze kunnen terugvallen op de sociale ondersteuning voor studenten (cf de vroegere kinderbijslagregeling voor thesisstudenten...). Ook deeltijdse studenten met een diplomacontract moeten een deftige sociale ondersteuning kunnen genieten.

Creditcontracten en examencontracten verdienen een aparte behandeling al naargelang ze gericht zijn op het verwerven van een diploma of niet. In principe kan je credits stapelen tot je een volledig curriculum bijeen hebt geharkt. Wie echter op die manier zijn diploma wil bemachtigen zal in de praktijk toch een aanzienlijk pakket van studiepunten opnemen. Daarom is het relevant hier een ondergrens te bepalen. Bij examencontracten heb je eigenlijk twee opties: examencontracten voor afzonderlijke opleidingonderdelen of examencontracten gericht op het behalen van een diploma. Gezien examencontractanten echter een lager studiegeld betalen, en in de mogelijkheid verkeren om meer te werken naast hun studies omdat ze niet worden verondersteld naar de les te gaan, stelt VVS voor om ook hier een ondergrens van studiepunten te hanteren. De bodemgrens voor deze type contracten (credit en examencontracten gericht op een diploma) leggen we op 27 studiepunten. Wie minstens 27 studiepunten opneemt (de halftijdse studenten in de oude regeling) kan dus aanspraak maken op de sociale rechten als student.

4.3.2. Welke opleidingen?

In elk geval moeten alle min of meer initiële en financierbare opleidingen gevolgd kunnen worden in het kader van het vernieuwde federale sociale statuut: minstens één bachelor, - en masteropleiding, voorbereidingsprogramma's, schakelprogramma's, en de specifieke lerarenopleiding. Ook moet er worden overwogen of studenten uit bepaalde CVO-opleidingen in het kader van levenslang leren ook niet in aanmerking moeten kunnen komen.

VVS wil dat er een bijkomend jokerkrediet komt dat indien gewenst kan worden ingezet voor heroriëntering of een tweede bachelor of master.

4.3.3. Studievoortgang?

Vandaag leveren de verschillende rechtsdomeinen geen eenduidig beeld op van hoe er wordt omgegaan met studievoortgang. Bij de vlaamse studiebeurzen is die vrij strikt en krijg je slechts éénmalig een jokerkrediet van 60 studiepunten extra. Voor de kinderbijslag, noch voor de fiscaal tenlaste regeling, is studievoortgang een voorwaarde. Studeren met behoud van je werkloosheidsuitkering en een volledige vrijstelling (artikel 93) is onderworpen aan een zeer strenge interpretatie van de studievoortgang waardoor je in principe elk jaar volledig geslaagd moet zijn. Voor het leefloon hangt de omgang met studievoortgang af van het oordeel van de raad voor het maatschappelijk welzijn (en dus vaak van de budgettaire situatie van het ocmw in kwestie). De onderhoudsplicht hanteert ook een notie van studievoortgang maar deze is afhankelijk van de eventuele uitspraak van een rechter. In het algemeen kan je dus concluderen dat de Vlaamse maatregelen veel strikter zijn dan de federale. Dat is logisch aangezien het Vlaamse niveau duidelijker onderwijsgerelateerde tussenkomsten in studiekosten doet, terwijl het federale niveau meer tegemoetkomt in de leefkosten vanuit een sociale zekerheidsperspectief.

Problematisch is dat de oude bepalingen van studievoortgang door de flexibele context van het creditsysteem niet langer toepasbaar zijn. De kunst is dus om de studievoortgang zo te omschrijven dat het nieuwe federale sociale statuut voor de student geen achteruitgang betekent ten opzichte van het totaalplaatje dat de bestaande situatie geeft. VVS pleit daarom voor een zeer ruime invulling en zeker niet voor al te strikte studievoortgangsvoorwaarden.

5. CONCLUSIE

Er is dringend nood aan een meer coherent, transparant, studentvriendelijk en maatschappelijk verantwoord studentenstatuut en dit zowel op sociaal-financieel als op sociaal-juridisch gebied.

Het huidige sociaal-financiële statuut van de student is in internationaal perspectief nog steeds zeer ouderafhankelijk en gezinsgericht. Het is al geruime tijd niet langer aangepast aan de actuele uitdagingen op het gebied van democratisering en levenslang leren en aan de sociologische evoluties in de samenleving. VVS bepleit daarom op lange termijn een universele basisbeurs die elke student eenzelfde maandelijks bedrag verzekerd dat volstaat om van te leven en studeren.

Op korte termijn stelt VVS enkele pragmatische en haalbare stappen voor. De afschaffing van de fiscale voordelen voor studerende kinderen en de rechtstreekse uitbetaling van de kinderbijslag voor meerderjarige studenten, zijn de eerste aanzet tot een basisbeurs. Deze embryonale basisbeurs moet worden georganiseerd vanuit het werkloosheidsstelsel zodat deze maatregel ook optimaal kan worden afgestemd op wachttuitkeringen, studeren met behoud van werkloosheidsuitkering etc. én een transparanter en coherenter systeem mogelijk maakt voor het bijklussen als student. Het werkloosheidsstelsel als kader garandeert een emancipatorische visie op de student die aansluit bij de beleidsimperatieven inzake levenslang leren. Zolang de embryonale basisbeurs niet volstaat om van rond te komen moet de onderhoudsplicht als aanvullend systeem behouden blijven. Dat veronderstelt wel een versoepeling van de huidige regeling voor het domiciliëren van studenten. Tenslotte moet er voor studenten ook een eigen ziekteverzekering mogelijk worden.

Zolang de universele sokkel in de vorm van de hoger beschreven embryonale basisbeurs niet volstaat om als student van rond te komen, is er nood aan een aanvullende correctie in de vorm van een selectieve bovenbouw. Voor studenten die niet kunnen terugvallen op de onderhoudsplicht, moet het vangnet van het leefloon blijven bestaan én studentvriendelijker worden. Daarnaast moeten er op het Vlaamse beleidsniveau meer en hogere studiebeurzen komen. Aangezien deze als uitgangspunt de fiscaliteit nemen, moet deze op korte termijn een correctere afspiegeling worden van het financieel vermogen (inkomsten uit roerende en onroerende goederen). Verder zijn er ook bijkomende fiscale instrumenten nodig om het ideaal van een basisbeurs op lange termijn mogelijk te maken.

Tenslotte komen we nog eens expliciet terug op het sociaaljuridische statuut. In bijna alle rechtstakken zijn er bepalingen die slaan op studenten, maar deze hanteren allemaal hun eigen definities en parameters. Gevolg is een hele reeks kortsluitingen en onrechtvaardigheden. VVS pleit er daarom voor éénzelfde definitie naar voor te schuiven voor de verschillende rechtsdomeinen. Deze omvat alle studenten met een diplomacontract en alle andere als ze minimaal 27 studiepunten opnemen per academiejaar. De in aanmerking komende opleidingsniveau's zijn dezelfde als voor de Vlaamse studietoelagen. Wat studievoortgang betreft bepleit VVS voor een zeer ruime invulling aangezien de federale studentenmaatregelen – in tegenstelling tot de Vlaamse die vooral mikken op de studiekosten – vooral tussenkomen in de leefkosten van studenten.